

Et brev fra præsten i Oversø 1852.

Immanuel Barfod til Jac. Chr. Lindberg.

Ved **Johannes Pedersen.**

Provst *Immanuel Barfod*¹, 1820—1896, er især kendt som forfatter til det værdifulde værk: *Den falsterske Gejstligheds Personalhistorie*, I—II, 1851—1854, der blev udsendt af det dengang nystiftede *Selskab for Danmarks Kirkehistorie*. Ogsaa til *Kirkehistoriske Samlinger* har han ydet bidrag². Sammen med *Holger Rørdam* begyndte han 1863 udgivelsen af *Kirke-Kalender for Slesvig Stift*. Og da *Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie* 1880 udsendte første nummer af *Personalhistorisk Tidsskrift* var det I. Barfod, der havde skrevet den indledende artikel om *Genealogen og hans Arbejde*.

Som theologisk kandidat var Immanuel Barfod lærer ved borgerskolen i Nykøbing, F., i aarene 1845—1850. Her sluttede han venskab med et par mænd, som var virksomt med i tidens aandelige bevægelser, og som fik afgørende betydning for hans livssyn og hans fremtid. *Mourits Mørk Hansen*³, 1815—1895, var 1844 blevet kapellan i Nykøbing, F. I de foregaaende aar havde han i København med liv og sjæl deltaget i studenterlivet og var stærkt optaget

¹) Dansk biogr. leks. 2. udg. M. Grohshennig og Th. Hauch-Fausbøll, Danmarks præstehistorie, 1884—1911, II, 335 f.; Lolland-Falsters aarbog, XXV, 1—14; Kh. saml. 6, VI, s. VI og XXV, (Bjørn Kornerup); Illustr. Tidende 1896 med billede.

²) Kh. saml. I, 262 ff. om en uordineret præst i 16. aarhundrede.

³) Dansk biogr. leks. 2. udg.

af tidens nationale og politiske tanker. 1848 blev han valgt til medlem af den grundlovgivende rigsdag; efter krigen 1850 ønskede han at virke i Slesvig og blev sognepræst i Felsted ved Aabenraa. Da tyskerne 1864 afsatte ham, blev han fra 1866 sognepræst i Vonsild ved Kolding og var der til sin død. — Mørk Hansen og Immanuel Barfod stod i Nykøbingtiden sammen i kampen for folkelighed og danskhed.

Magister *Jacob Christian Lindberg*¹, 1797—1857, blev 1844 sognepræst i Tingsted, nær ved Nykøbing, F. Denne varm-hjertede og stridbare mand, der gennem mange aar var Grundtvigs utrættelige og skaanselsløse vaabendrager mod alle, der kunde mistænkes for at være befængt med rationalisme, viste i disse aar Immanuel Barfod stor tillid. Forbindelsen mellem dem synes at være knyttet i december 1845, da Jac. Chr. Lindberg sammen med »gamle Hansen i Ønslev«, Mørk Hansens far², skulde bedømme en prædiken, Immanuel Barfod skulde holde. Da kalder I. Barfod i et brev af 14/12, 45³ Lindberg »en mand, jeg højagter«. I de følgende aar kom de til at staa i nært samarbejde; det viser de enkelte breve⁴, der findes fra Barfod til Lindberg; de samler underskrifter til »*Sorøpetitionen*«⁵; de udgiver et lille sanghefte, og de virker sammen i »Folkeforeningen« i Nykøbing, F.; saa de blev gode venner.

Da treaarskrigen var sluttet, blev flere præsteembeder i Slesvig ledige; det kaldte ad unge danske mænd, der vilde gøre en gerning i det omstridte land. Som nævnt kom

¹) Dansk biogr. leks. 2. udg.

²) *Christian Erhard Hansen* var 1827—1853 sognepræst i Ønslev-Eskildstrup. Kh. Saml. 6, V, 279 f.

³) K. B. Additamenta, 922—4.

⁴) Blandt breve til J. C. Lindberg i Additamenta 922—4⁰ findes fra Nykøbingtiden — foruden det lige nævnte — fire andre, dat. 29/9 48, 1/10 49, 8/3 50 og 5/1 51. Om andre, der hørte til I. B.s omgangskreds i Nykøbing — jfr. Danmarks præstehistorie 1884—1911, II, 336.

⁵) *Sorøpetitionen* var en adresse, der vilde opnaa at »højskolen i Soer« genfødtes. Akademiet blev nedlagt 1/4 49, jfr. Sorø, II, 436 og 440.

Mørk Hansen til Felsted. Og i juni 1851 udnævntes Immanuel Barfod til sognepræst i Oversø, syd for Flensborg. Allerede i marts 1854 flyttede han til det nærliggende Sørup; i marts 1864 blev han afsat af tyskerne. I de følgende aar virkede han som præst paa Lolland; først i Herredskirke-Løjtofte ved Nakskov og fra 1874 til sin død 1896 i Vaabensted-Engestofte, hvor han tillige var provst.

De 12—13 aar, I. Barfod tilbragte som præst i Mellem-slesvig, blev de mest spændende i hans liv. I den voldsomme brydning mellem dansk og tysk tog han sin gerning op med haab om at kunne vende befolkningens sind mod Danmark; men det lykkedes ikke, og dybt skuffet vendte han tilbage til kongeriget. I en nekrolog over ham hedder det, at han og hans hustru ofte med smerte havde omtalt de mørke dage, da de blev fordrevet fra Sørup præstegaard¹.

Lige efter treaarskrigen var modsætningen mellem danskere og slesvigholstenere saa skarp som nogensinde. Oprørernes hadefulde agitation havde bragt sindene helt ud af ligevægt, saa selv folk, der tidligere havde haft nær forbindelse med dansk aandsliv, i frygt og harme flygtede fra deres embeder. Saaledes brød præsten i Husby paa Angel, *Lorenz Siemonsen*², 1800—1872, op fra sit sogn, skønt han som kateket ved Frederiks tyske kirke i København havde været med i Grundtvigs kamp mod statskirken og sammen med *Jac. Chr. Lindberg* havde holdt gudelige forsamlinger.

*Sprogreskriptet*³ af februar 1851 uddybede misstemningen mod dansk styre i Mellemslesvig; det blev af tyskerne udraabt som vidnesbyrd om dansk tvangsregimente. *F. F.*

¹) Danmarks præstehistorie, 1884—1911, II, 337.

²) Dansk biogr. leks. 2. udg. I Nordisk Kirke-Tidende 1836, 502 siger J. C. Lindberg, at Siemonsen kom til Kbhvn. »med christen Troe, med et dansk Hjerte«.

³) Schultz' Danmarkshistorie IV, 772ff. (P. Engelstoft) og *Holger Hjelholt*: Den danske sprogordning og det danske sprogstyre i Slesvig 1850—1864. Kbh. 1923; Sønderjyll. historie, IV, 407ff.

*Tillisch*¹, 1801—1889, der fra juli 1850 var kongelig kommissær for Slesvig, havde overdraget *Th. A. Regenburg*², 1815—1895, ledelsen af alle kirke- og skolesager, og det var ham, der under henvisning til et kongeligt reskript af 15. december 1810 indførte sprogordningen. I sognene mellem Flensborg og Slesvig gjaldt hjemmesproget for at være dansk; her skulde nu undervisningssproget i skolerne ogsaa være dansk — med 4 ugentlige timer i tysk; ved søndagsgudstjenesterne skulde sproget skiftevis være tysk og dansk; mens folk ved kirkelige handlinger frit kunde vælge mellem sprogene. Hidtil havde tysk været kirkesprog i alle tilfælde, og slesvigholstenerne ophidsede befolkningen mod sprogreskriptet og kaldte det et krænkende indgreb i det kirkelige og religiøse liv. Forholdsvis faa besøgte de danske gudstjenester.

De danske præster, der i disse aar virkede i Mellemslesvig, fandt sprogordningen rimelig og retfærdig; de mente, at befolkningens modstand mod den for største delen skyldtes politisk propaganda. I København vaklede de skiftende regeringer mellem en helstatspolitik og en politik, der vilde knytte Slesvig fast til Danmark og skille det fra Holsten. Ganske vist blev sprogreskriptet ved med at gælde; men det var ingen hemmelighed, at *C. E. Bardenfleth*³, 1807—1857, der fra juli 1851 til januar 1852 var minister for Slesvig ansaa den trufne sprogordning for uheldig. Han efterfulgtes i januar 1852 af *Carl Moltke*⁴, 1798—1866, der var født i Kiel og var udpræget tysk. Denne udnævnelse i forbindelse med den kongelige kundgørelse af 28. januar 1852, hvori der blev lovet hertugdømmets provinsialstænder besluttende myndighed i visse sager og dansk og tysk fuldkommen ligeberettigelse, vakte lyse forhaabninger

¹) Dansk biogr. leks. 2. udg.

²) Dansk biogr. leks. 2. udg. Jfr. Sønderjydske aarbøger, 1936, 1—42 og 225—242.

³) Dansk biogr. leks. 2. udg.

⁴) Dansk biogr. leks. 2. udg.

blandt slesvigholstenerne og bange anelser blandt danskerne. Men der skete ingen ændringer i sprogordningen.

Avissskriverier og rygter holdt uroen blandt befolkningen i live. At professor *H. L. Martensen*¹ i sommeren 1853 under et besøg i Mellemslesvig udtalte sig skarpt mod sprogreskriptet, skulde heller ikke virke beroligende. I. Barfod har senere fortalt², at han i Flensborg havde en længere samtale med Martensen om spørgsmaalet. Og de talte rent ud. Martensen fandt det uforsvarligt, at 2 jurister — han maa mene Tillisch og Regensburg — med et pennestrøg havde berøvet menigheder, »for hvem tysk er det hellige sprog«, Luthers udmærkede tyske bibeloversættelse. Barfod svarede, at sprogreskriptet vilde ophæve gammel uret. Hvor dansk — som i Oversø sogn — er modersmaal og omgangssprog i hvert eneste hus, og dermed »hjærtesproget«, maa folk da hjælpes til at bede til Gud paa det sprog; det var dog dengang tysk blev indført som gudstjenestesprog, der blev øvet tvang mod folk.

Det var brydsomme kaar, danske præster dengang havde i Mellemslesvig. Fra sin gerning som kapellan i Store Solt sogn nær Slesvig har *H. F. Feilberg*³ fortalt om brydningen mellem dansk og tysk, ligesom provst *Aleth Hansen*⁴, der efter krigen 1850 blev præst i Husby nær Flensborg, har efterladt sig nogle erindringer fra disse aar. Det var svært at være præst blandt folk, der gang paa gang indtog en afvisende og fjendtlig holdning overfor én af nationale grunde. Og det var bittert 1864 at skulle rejse fra det omstridte land med nederlag og skuffelse. Siden har den mellemslesvigske sprogordning ofte været drøftet, og dansk syn paa den nu efter 100 aars forløb er, at der bag de danske myndigheders

¹) Om Martensens syn paa sprogordningen jfr. *H. Martensen*: Af mit Levnet, II, 150 ff.; Histor. tidsskrift 9, VI, 370 og Kh. Saml. 6, I, 638 ff.

²) *W. Hjort*: Biskop Martensen og de danske sprogreskripter i Slesvig. Kbh. 1883, s. 47 f. I. B. til *W. Hjort* 27/10 1883.

³) Sønderjydske Aarbøger, 1895, s. 25 ff.

⁴) Kh. saml. 4, III, 211 ff.

reformer utvivlsomt laa en ærlig iver for at genoplive modersmaalet, en iver som maa kaldes berettiget, men som viste sig at være uklog og politisk uheldig, idet den slet ikke vilde tage lokale hensyn, og derfor vakte bevidst uvilje i vide kredse¹.

— — —

Det var som nævnt i sommeren 1851, I. Barfod med sin familie flyttede ind i Oversø præstegaard. Efter et halvt aars forløb skrev han ret udførligt om de nye forhold til sin ven *Jac. Chr. Lindberg*. Det er det brev, der her skal fremdrages; det giver en levende skildring af den spænding og uro, der raadede i sognet og et tydeligt indtryk af Barfods eget mørke syn paa forholdene og af, hvordan det staar til hos præstefamilien. Det er det eneste brev, der findes fra Barfods haand i de par aar, han var præst i Oversø. Det indeholder vel ikke noget mærkværdigt nyt af almindelig interesse, men følger dog et værdifuldt bidrag til vort kendskab af forholdene i Mellemslesvig i disse spændende aar.

*Velærværdige Højlærde Hr. Pastor, Mag. Lindberg
i Taaderup*

ved Nykjøbing paa Falster.

Oversø ved Flensborg, d. 6. Febr. 1852.

— 21. —

Kjære Magister Lindberg! Da jeg tog Afsked med Dem for at drage herover til mit nye Æmbede, gjorde jeg Dem et Løfte, som jeg ikke har holdt. Det er virkelig Noget, som jeg mange Gange har bebrejdet mig, men paa den anden Side er der altid en Følelse, der holder min Haand tilbage, naar jeg — hvad jeg dog ikke vil undlade i et Brev til Dem — skal til at give Andre en Forestilling om Forholdene herovre; thi jeg har dog altid haabet, at naar jeg gav lidt Tid, kunde jeg tegne med lidt lysere Farver. Men nu kan det ikke nytte at vente længere; thi nu² ligger det vel klart nok

¹) Schultz' Danmarkshistorie IV, 670.

²) Nu hentyder til d. kgl. kundgørelse af 28/1 52. Se foran.

for alle Dannemænds Øjne, at det Danmark, der i disse Krigsaar har giort Underværker af Tapperhed og med udmærket Stordaad tilkæmpet sig sin egen gamle Landsdel, Sønderjylland, er forraadt — vi kan vel sige af sine egne Sønner, eller dem, der skulde være det. Havde vi ikke Tro paa, at der endnu er Liv i den danske Folkeaand, den Aand, som gave Isteds Helte Sejer, baade dem, som faldt og dem som stod, — Troen paa, at den Aand, som udrettede det ifjor, kan ikke være død iaar; — saa maatte vi vel sige: *Olshausen*¹, Du est en Profet! De gjør Dem ingen Forestilling om, hvor mine Hjemmetyskere juble. I denne Uge har de drukken sig fulde hver Aften af bare Glæde og sunget »Schleswigholstein« eller med *danske* Ord: »Tysken har Sejer vundet« paa Gaden. Igaar havde jeg dansk Prædiken, og da det var Regnvejrr, ventede jeg kun en 30 Folk i Kirken, men blev ikke lidt forundret ved at træffe et Par Hundrede og deriblandt Størsteparten Tyskere. Da jeg saa denne store Forsamling, som jeg ellers kun har til tyske Prædikener, bad jeg Gud lægge et kraftigt Ord paa min Tunge og han gjorde det. — Saa kom der en Tysker til mig igaar Eftermiddags, og da han er godt hjemme i sin Bibel, gav han sig i Snak om Prædikenen, men hans Kompliment fik da den Form: »Havde den været paa Tysk, hvor vilde den dog saa gaaet til Hjærtet!« — Ja, saadan staar det sig. De vil ikke erkjende, at Dansken kan gaa til Hjærte, fordi de har »bæjt op«² paa Tysk og sat sig urokkelig fast i den Indbildning, at de ere Tyskere. De vil sige: »Overbevis dem, knus dem!« — Kjære Mag. Lindberg! De skulde prøve det! Ræven, das große Vaterland, lader sig ikke ryge ud i en Haandevending. Den har mange Huler. — Endelig fortalte min Degn mig idag Grunden til, at jeg havde saa stort Auditorium. Man havde hørt, at jeg fra Prædikestolen

¹) *Theodor Olshausen*, 1802—1869, advokat i Kiel, en af slesvigholstenernes ivrigste bannerførere. Dansk biogr. leks. 2. udg.

²) Efter H. F. Feilberg: Ordbog over jyske Almuesmål I, 55 betyder *å bæj op* — at blive konfirmeret.

skulde bekendtgjøre, at — det var den sidste danske Prædiken jeg skulde holde, og at den danske »Lære« nu skulde afskaffes i Skolerne; og den Fornøjelse kunde de dog ikke nægte sig at høre dette med egne Øren. Dengang blev de narrede, men, hvorfor skulde de ikke faa dette pium desiderium opfyldt? Nu gaar det jo rask fræmad. I bedste Tilfælde beholder *Regenburg* — Danskhedens ædle, trofaste, opofrende Støtte i Slesvig — sin Plads hos *Moltke*¹; denne har i det mindste tilskrevet ham et uhyre smigrende Brev med Bøn om at blive paa sin Post, — og holder *Reskriptet* i Hævd til den beschließende Stænderforsamling kommer sammen, saa strømmer det ind med Petitioner, og saa — —. Nej vi sidder haardt i det, og hvad har vi i Vænte? Rigsdagen, den stakkels i Partier sønderlemmede Rigsdag, bjæffer nu rigtignok bagefter, da den tyske Hund har revet den Stegen af Munden, men bliver den ikke slaaet ihjæl forinden, bereder den sig vel kun en ny god Søvn i Tyskernes Kakkelovnskrog. Og Kongen — Kongen, som snakker ej, men slaar — har han ikke underskrevet Sønderjyllands og — Danmarks Dødsdom? Var Kjød vor Arm, da var Danmark tabt; men jeg tror paa Gud, og derfor tror jeg endnu paa Danmarks Frelse.

De bad mig om at skaffe Dem Underretning om *Siemonsen* fra Husby². Jeg gik til Svogeren Holt i Flensborg, en Mand med et ædelt Ansigt, og han traadte frem som en ærlig aaben Schleswigholsteiner. Da jeg kom frem med mit Ærinde, og sagde ham, at hans gamle Venner fra Kjøbenhavn vare bedrøvede over, at han kunde holde med sin Konges Fjender, afbrød han mig: »König? Er hatte keinen König, wir gehören nicht zum Königreich. Als er sah, daß die Dänen das Herzogthum verschlingen wollten, als sie den

¹) Om *Regenburg* og *Moltke* jfr. indledn.

²) *Lorentz Simonsen* var præst i Husby ved Flensborg 1836—1850, og atter 1864—66 genindsat af tyskerne. O. F. Arends, Dansk biogr. Leks. 2. udg., jfr. Aleth Hansens erindr. i Kh. Saml. 4, III, 211 f. J. C. Lindberg havde skrevet om L. Simonsen i Nord. Kirke-Tid. 1836.

edlen Pastor *Lorenzen*¹ als einen Verbrecher nach Kopenhagen hinwegschleppten, konnten sich ja die anderen treuen deutschen Prediger kein besseres Schicksal erwarten, er mußte fliehen, die ungerechten Waffen siegten, und er kehrte nicht zurück, — sein Haus wurde geplündert und seine arme Frau mißhandelt von den dänischen Wandalen; Gott Lob, daß er in Sicherheit war bei den Seinen.« Det var Indholdet af hans lange Beretning. Pastor *Siemonsen* har vakt et kraftigt kristeligt Liv i Husby Menighed, men forført (hvad Holt naturligvis benægtede, da S. nok selv kunde skjelne mellem Ret og Uret) af den nedrige Præsten *Ebsen* i Siversted² (det er mig i det mindste sagt) var han blandt de første flygtende Præster. *Holt* angav den latterlige Grund, at man vilde tvinge ham til at bede for »unser König« — og — »da er nur einen Herzog hatte, wollte er nicht den Miethlingen nachahmen und seiner Gemeinde, welcher er ein Lehrer der Wahrheit gewesen war, in den Tagen der Gefahr und Unterdrückung als ein Lügner dastehen — und er mußte fliehen«. Paa mit Spørgsmaal, om han da aldrig før havde bedet for Kongen (hvilket alle Præsterne havde lige til Oprøret begyndte at konstituere sig) svarede han: »ja, für *den* König!« — Jeg vilde afbryde Mandens Veltalenhed; jeg syntes ogsaa, jeg havde Noget at fortælle ham, men det lod sig ikke gjøre. Under Talen begyndte hans Læber at sitre af Harme, og jeg gik efter for første Gang at have hørt en rigtig ægte Meerumschlungen udgyde sin Ædder. Han fulgte mig til Døren med sin velmente Forbandelse: »Was wollen Sie hier in unserm Lande? Fliehe, während es noch Zeit ist! Hier werden Sie nie nimmer glücklich werden! Sie sind ein Däne, und wir sind Deutsche! Unsere heiligen Rechte können die Dänen nicht ewiglich kränken und ver-

¹) Sandsynligvis menes der *Lorenz Lorenzen*, der 1829—1850 var præst i Adelby ved Flensborg, — og derefter virkede som superintendent i Lüneburg 1852—1866. O. F. Arends.

²) *Hans Hinrich Ebsen* var præst i Siversted i Mellemslesvig 1841—1850; siden blev han præst i Amerika.

letzen«. — I denne Sammenhæng har De den bedste Kommentar til Siemonsens Skæbne! Han lever nu af sine private Midler, og naar de er sluppen op, faar han vel Naadsensbrød af sine Trosfæller, indtil — som Holt mente — Retfærdigheden igjen kommer til Styret og han til sit Æmbede.

Dette Brev begyndte jeg for næsten 14 Dage siden, og har efter den Tid ikke haft en rolig Time til at fuldføre det, hvilket jeg da heller ikke har nu, men vil dog sende det afsted. — En Mand herfra Sognet har efter den Tid fortalt mig, at Siemonsen skal være død; men det er maaske blot et usikkert Rygte. — Vi har ogsaa efter den Tid set, at *Regenburg* er sikret i sin Stilling, hvilket jeg anser for en uhyre Lykke, ikke for Slesvigs ulykkelige Stilling i det Hele — den kan han desværre ikke ændre — men for Danskheden. Jeg tror nemlig, at han er Mand for at holde paa Sprogreskriptet til Stænderne kommer sammen, og saa mener jeg, at den danske Undervisning er bleven saa fast indorganiseret, at Stænderne ikke vil kunne kue den; — og det er gennem Danskhedens Opretholdelse at Slesvig selv engang fuldstændig skal blive indlemmet i Danmarks Rige, af hvilket 28 Jan-Reskriptet har revet det ud. — Det glæder mig at se, at Folkeforeningen er gjenoplivet og har faaet en Styrrer, der kan holde Liv i den. Det fornøjede mig, at De faar en Takadresse i Stand til *Monrad*¹: jeg nægter det ikke, at jeg anser ham for den Mand paa Rigsdagen, der vil kunne udrette Noget for Slesvigs Redning, dersom denne overhovedet nu er mulig. Der kan vel ikke være Tvivl om hans Gjenvælg? —

Og saa en Bøn til Slutningen. De har lovet mig en Biografi af Dem selv til min »*Falsters Geistlighed*«², som jeg nu

¹) D. G. Monrad, 1811—1887, biskop over Lolland-Falster 1849—1854, medl. af folketinget.

²) Jfr. »Den falsterske Gejstligheds Personalhistorie«, II, 169 ff.

snart skal gjøre færdig. Jeg har jo rigtignok Erslew, men det er mig for Lidt for saa rigt et Levnetsløb, som Deres. Vilde De give mig et kort Omrids af Deres kirkelige Kamp og Deres literære Virksomheds Hovedretninger, vilde jeg være Dem særdeles taknemlig, men selv om De, hvad jeg ikke haaber, ikke gjerne vilde give Dem til det, vil De dog vist, saa snart De kan, sende mig følgende Data: Deres Kones Fødselsdag og -aar; ligeledes hendes Forældres fulde Navne, Fødsels- og Dødsdage, samt hendes Faders Stilling. Endelig Deres Børn[s] Navne og Fødselsdage. —

Min Kone sender med mig Dem og Deres elskelige Familie vore hjærteligste Hilsner. Der ramte os et haardt Slag, da vi naaede Dørtærskelen til vort nye Hjem, Det kan min Hanne ikke forvinde. Vi vente nu hver Dag den Time, da vor Herre maaske vil erstatte os Tabet, men dette Haab tør min Hanne slet ikke ret give Rum, hun frygter denne Gang for sit Liv, og de Anelser, som en Kone nærer i den Tilstand, lade sig jo ikke bortræsonnere. Gud vende Alt til det Bedste! Ramte det mig ogsaa, saa kunde jeg intet Lys øjne for mit Liv og min Virksomhed herneden². — Naar De nu skriver mig til, saa lad os vide lidt om Deres Husliv, hvordan De har det Allesammen! Og nu farvel, kjære Mag. Lindberg! Hils fælles Venner! Bevar i et venligt Minde

Deres Ven

Immanuel Barfod³.

¹) Jfr. Erslew: Forfatterlexicon, II, 144—49 og Supplement, II, 223—226.

²) I. B. var 1846, 18/4, blevet viet til *Johanne Christiane Frederikke Thomsen*, der døde 11/1, 1892; en lille pige, f. i Nykøbing F. 1850, 7/3, døde i Oversø 1851, 13/8; datteren *Frederikke Anna Gertrud Thomsen Barfod* blev født 8/3, 1852; hun blev siden gift med præsten *Clemens Petersen* og døde 1915. *Fr. Birkedal Barfod*: Stamtavle over Slægten Barfod-Barfood-Barfoed, s. 119f.

³) Brevet findes i breve til J. Chr. Lindberg — i K. B.s Additamenta 922—4.⁰
